

LIBELLEN IN NOORD-LIMBURG

VERSLAG VAN EEN WEEKENDINVENTARISATIE VAN LIBELLEN

Henk Heijligers, Lottumseweg 27, 5872 AA Broekhuizen

Jan Hermans, Hertestraat 21, 6067 ER Linne

In het voorjaar van 2000 organiseerde kring Venray van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg een insectencursus met als thema libellen. Tijdens de voorbereidingen van deze cursus werd al snel het idee gelanceerd om aansluitend aan deze cursus, gezamenlijk met de Libellenstudiegroep van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg een inventarisatieweekend te organiseren. Doel was het inventariseren van libellen in een groot aantal kilometerhokken, waarvan nauwelijks of geen gegevens bekend zijn (HERMANS *et al.*, 1998). In totaal werden tijdens het weekend door de 22 enthousiaste deelnemers 37 verschillende wateren bezocht (figuur 1). Een aantal van de bezochte gebieden wordt in dit artikel eerst kort beschreven. De goede weersomstandigheden zorgden verder voor de rest van dit verhaal.

BESCHRIJVING VAN DE GEBIEDEN

OOSTOEVER MAAS

Langs de oostelijke oever van de Maas ligt een brede gordel rivierduinen. Deze duinen zijn door opstuiving van rivierzand vanuit de brede Maasvlakte ontstaan tijdens het Laat-Glaciaal. Door locale uitwaaiing van het zand van deze rivierduinen tot op het maaiveld ontstonden vaak vennen en moerassen (STAAL & OVAA, 1996). De meeste van deze vennen in Noord-Limburg tussen Gennep en Venlo kennen deze ontstaanswijze en worden tot het type rivierduinvennen gerekend. Voorbeelden hiervan zijn 't Quin, Zevenboomsven en Duivelskuil bij Afferden, het vennencomplex ten oosten van Nieuw Bergen, het Pikmeuwenwater op de Hamert en de Ravenvennen bij Lomm. In veel gevallen hebben deze rivierduinvennen een schijngroundwaterspiegel en staan ze niet of niet permanent in contact met het diepere, regionale grondwater. Ze zijn voor de wateraanvoer grotendeels afhankelijk van neerslag. Van nature zijn de rivierduinvennen daardoor vrij zuur.

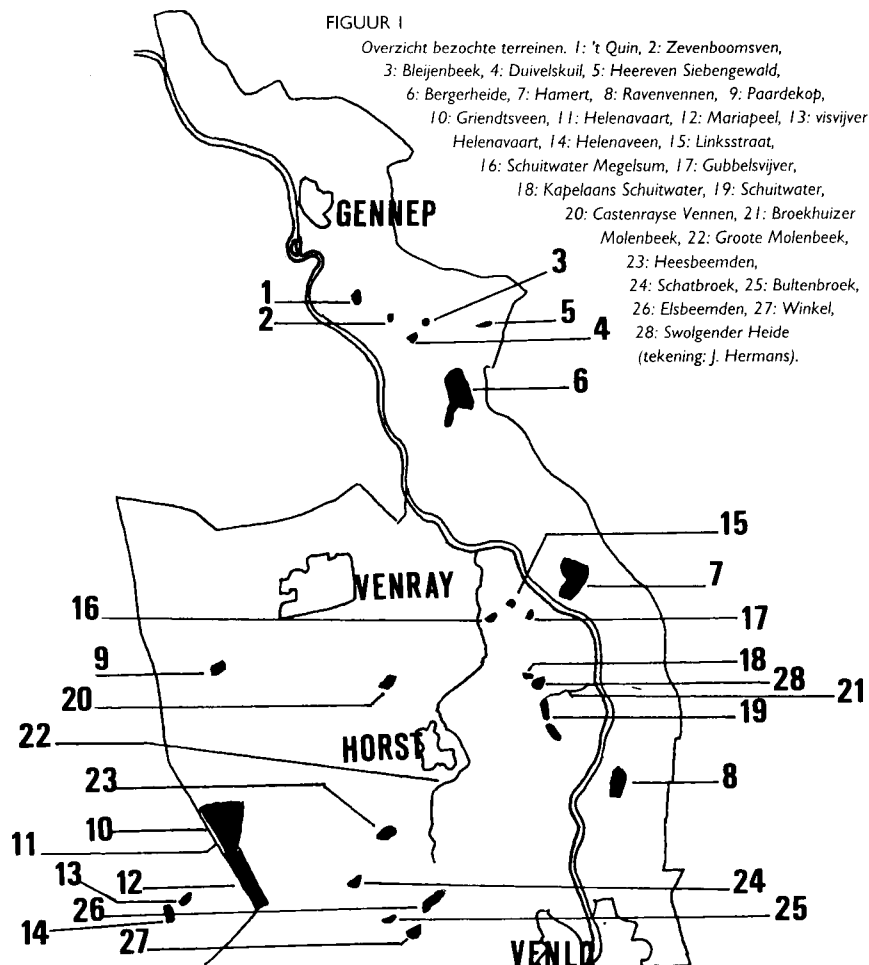
Sommige vennen zoals het Heerenven en Westmeerven op de Hamert en het Heereven bij Siebengewald behoren tot het type dalvennen. Deze vennen staan wel onder invloed van het grondwater (BUSKENS & DE MARS, 2000).

'T QUIN EN HET ZEVENBOOMS- VEN (Staatsbosbeheer)

't Quin bestaat uit een aantal vennen in een begraaasd heidegebied. Het water is vrij zuur. Het Zevenboomsven is volledig ingesloten door naaldbossen en ligt in een gebied van 632 hectare. Het ven is redelijk gebufferd en daardoor minder zuur dan de vennen van 't Quin.

BLEIJENBEEK EN DUIVELSKUIL (AMEV)

De volledig omgrachte ruïne Bleijenbeek ligt met de bijbehorende boerderijen ten oosten

FIGUUR 2

Ravenvennen (foto: J. Hermans).

is het ven geëutrofeerd door inspoeling van meststoffen.

BERGERHEIDE (Gemeente Bergen)

Het Lelieven ligt in een recentelijk geplagd heideveld. Het ven is ondiep en verdroogt snel. Het Meeuwenven is hydrologisch niet volledig geïsoleerd van de aangrenzende en sterk ontwaterde landbouwgebieden. Daardoor kent het ven sterke peilfluctuaties. Eutrofiëring is in het verleden mede te wijten aan de aanwezigheid van de Kokmeeuwenkolonie.

LANDGOED DE HAMERT (Stichting het Limburgs Landschap)

De Hamert (857 hectare) ligt tussen Wellerlooi en Arcen. Het omvat een groot scala aan landschapstypen: weilanden langs de Maas, droge loof- en naaldbossen en heidevelden met vennen. Het landgoed maakt in zijn geheel deel uit van het Nationaal Park "de Maasduinen", waartoe ook Eckeltse bergen, Bosserheide, Rode hoek en de gebieden in het noorden van Staatsbosbeheer en de gemeente Bergen behoren. Het Westmeerven is relatief voedselrijk en wordt omzoomd door een gordel van Matenbies (*Scirpus lacustris*). Bij het Heereven overheersen Pijpenstrootje (*Molinia caerulea*) en Riet (*Phragmites australis*). Deze vennen liggen temidden van vochtige en droge heide. Beide vennen vallen snel droog omdat ze hydrologisch onvoldoende gebufferd zijn tegen de ontwatering in het aangrenzende landbouwgebied. In het zuidelijke deel ligt, ingesloten door een hoge rug van stuifduinen, het Pikmeeuwenwater. In dit complex van rivierduinvennen komt hoogveenvorming met drijftillen voor.

RAVENVENNEN (Stichting het Limburgs Landschap)

Het complex de Ravenvennen (figuur 2) ligt ten zuidoosten van Lomm. Het gebied (357 hectare) bestaat uit droog naald- en loofbos, waarin tientallen vennen liggen. De meeste

van Afferden aan de Eckeltse Beek en is in de 14^e eeuw gegraven voor het afwateren van de veenontginningen van het achterland (RENES, 1999). De vennen van de Duivelskuil (zie voorplaat) liggen ten noordoosten van Heukelom. Het terrein maakt deel uit van Boswachterij Gemeente Bergen en is in totaal 575 hectare groot. De rivierduinen en heide-terreinen zijn grotendeels bebost, voornamelijk met Grove den (*Pinus sylvestris*). Ook zijn er nog heidevelden met voedselarme vennen. Een gedeelte van het terrein wordt begraasd met bokken van de Nederlandse

Landgeit. De vennen liggen te midden van een vergraste heide. Bij één ven is sprake van hoogveenvorming met drijftillen van veenmossen en soorten als Lavendelheide (*Andromeda polifolia*), Ronde zonnedauw (*Drosera rotundifolia*) en Witte snavelbies (*Rhynchospora alba*).

HEEREVEN SIEBENGEWALD

Het Heereven ligt ten zuidwesten van Siebengewald. Het twee hectare grote dalven ligt te midden van het agrarische gebied tussen de Eckeltse Bergen. Vanwege deze ligging

FIGUUR 3

Paardekop (foto: H. Heijligers).

FIGUUR 4
Schuitwater (foto: H. Heijligers).

vennen zijn sterk verzuurd of geëutrofeerd waardoor Pitrus (*Juncus effusus*) en Witte waterlelie (*Nymphaea alba*) domineren. Inmiddels is een herstelplan in werking gesteld waarbij venoevers zijn geplagd, bos wordt teruggezet en hydrologische verbeteringen rondom het duingebied in voorbereiding zijn.

PEELGEBIED

De vennen in dit gebied zijn veenplassen of -putten in (voormalig) hoogveen, gelegen op veen of dekzand. Veel van deze veenplassen of veenputten zijn ontstaan door vervening van het hoogveen: de zogenaamde verveningsvennen. Ze worden gevoed door regenwater (BUSKENS & DE MARS, 2000).

PAARDEKOP (Gemeente Venray)

De Paardekop is een peelrestant gelegen ten noorden van Griendtsveen en is in totaal 148 hectare groot. Het grootste gedeelte bestaat uit bos van Grove den en Corsicaanse den (*Pinus nigra* var. *maritima*). Ongeveer 30 hectare bestaat uit vergraste droge en vochtige heide met enkele vennen (figuur 3).

MARIAPEEL EN DRIEHONDERD BUNDERS (Staatsbosbeheer)

Ten zuiden van Griendtsveen en ten noorden van Helenaveen ligt de Mariapeel en de Deurnsche Peel. Het noordelijke deel van dit Peelgebied bestaat uit de Horster Driehoek en Driehonderd bunders. De Mariapeel en de Deurnsche Peel zijn met 2.500 hectare een restant van een voormalig 30.000 hectare groot hoogveengebied tussen Brabant en Limburg (BOSSENBROEK et al., 1996). De veenputten in het terrein zijn over het algemeen vrij zuur.

HELENAVAART

De dorpen Griendtsveen en Helenaveen worden door de Helenavaart verbonden. In 1853 startten de gebroeders van de Griendt de eerste industriële veenderij door de aan-

koop van 610 hectare veenterrein van de Gemeente Deurne. Voor de ontsluiting en ontvening van de Peel werd de Helenavaart in het midden van de 19^e eeuw gegraven (RENES, 1999).

MAASMEANDERS EN BEEKDALEN

De nabij de Maas gelegen riviermeanders zijn dalvormige laagten waarvan de meeste sinds de ijstijden niet meer doorstroomd worden door de Maas. Verschillende van deze Maasmeanders worden gevoed met zwak

gebufferd grondwater, waardoor ze in bepaalde opzichten gelijkenis vertonen met vennen (BUSKENS & DE MARS, 2000).

In de driehoek Lottum, Tienray en Blitterswijk zijn enkele van deze oude Maaslopen bezocht. Sommige oude stroomgeulen zijn nog in gebruik als beekbedding. Voorbeelden hiervan zijn de Broekhuizer Molenbeek en het laatste gedeelte van de Groote Molenbeek. Een aantal oude Maasmeanders zijn tegenwoordig in gebruik als visvijver, de Linksstraat (visvijver Meerlo), waaronde de wateren aan de Kasteelweg (visvijver Swolgen en

FIGUUR 5
Heesbeemden (foto: H. Heijligers).

TABEL I

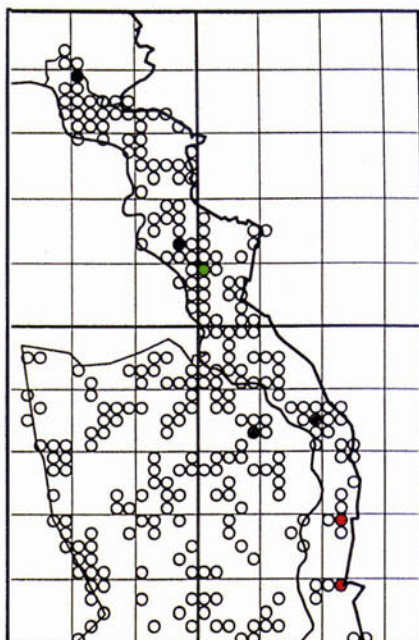
Totaaloverzicht waargenomen soorten libellen geordend per landschappelijke regio.

Waterjuffers (Zygoptera)			A	B	C
1	Weidebeekjuffer	<i>Calopteryx splendens</i>	x	x	x
2	Zwervende pantserjuffer	<i>Lestes barbarus</i>			x
3	Tangpantserjuffer	<i>Lestes dryas</i>	x		x
4	Gewone pantserjuffer	<i>Lestes sponsa</i>	x	x	x
5	Tengere pantserjuffer	<i>Lestes virens</i>	x		
6	Vuurjuffer	<i>Pyrrhosoma nymphula</i>	x	x	x
7	Koraaljuffer	<i>Ceragrion tenellum</i>	x	x	
8	Lantaarntje	<i>Ischnura elegans</i>	x	x	x
9	Watersnuffel	<i>Enallagma cyathigerum</i>	x	x	x
10	Maanwaterjuffer	<i>Coenagrion lunulatum</i>		x	
11	Azuurwaterjuffer	<i>Coenagrion puella</i>	x	x	x
12	Variabele waterjuffer	<i>Coenagrion pulchellum</i>	x	x	x
13	Grote roodoogjuffer	<i>Erythromma najas</i>	x	x	x
14	Kleine roodoogjuffer	<i>Erythromma viridulum</i>			x
15	Blauwe breedscheenjuffer	<i>Platycnemis pennipes</i>		x	x
16	Kanaaljuffer	<i>Cercion lindenii</i>		x	
Glazenmakers (Anisoptera)					
17	Grote keizerlibel	<i>Anax imperator</i>	x	x	x
18	Plasrombout	<i>Gomphus pulchellus</i>	x		x
19	Smaragllibel	<i>Cordulia aenea</i>	x	x	x
20	Metaalglanslibel	<i>Somatochlora metallica</i>		x	x
21	Platbuik	<i>Libellula depressa</i>	x		x
22	Bruine korenbout	<i>Libellula fulva</i>		x	x
23	Viervlek	<i>Libellula quadrimaculata</i>	x	x	x
24	Gewone oeverlibel	<i>Orthetrum cancellatum</i>	x	x	x
25	Vuurlibel	<i>Crocothemis erythraea</i>	x		x
26	Zwarte heidelibel	<i>Sympetrum danae</i>	x	x	x
27	Geelvlekheidelibel	<i>Sympetrum flaveolum</i>	x	x	x
28	Bloedrode heidelibel	<i>Sympetrum sanguineum</i>	x	x	x
29	Bruinrode heidelibel	<i>Sympetrum striolatum</i>	x	x	x
30	Steenrode heidelibel	<i>Sympetrum vulgatum</i>	x		
31	Venwitsnuitlibel	<i>Leucorrhinia dubia</i>	x	x	
32	Gevlekte witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia pectoralis</i>	x		
33	Noordse witsnuitlibel	<i>Leucorrhinia rubicunda</i>		x	
Aantal soorten			26	24	25

A: Oostoever Maas

B: Peelregio

C: Maasmeanders en Beekdalen

FIGUUR 6

Verspreiding Tengere pantserjuffer (*Lestes virens*) in Noord-Limburg (tekening: J. Hermans).

Bij de verspreidingskaarten:
 ○: bezocht, niet aangetoend;
 ●: nieuwe lokatie;
 ●: oude bekende lokatie;
 ●: oude lokatie herbevestigd.

visvijver Tienray) en Gubbels vijver (visvijver Broekhuizenvorst).

SCHUITWATER (Staatsbosbeheer) Het Schuitwater of Broekhuizer Broek (250 hectare) is door zijn omvang en geomorfologie een zeer bijzondere Maasmeander. De kern van dit natuurgebied wordt gevormd door de oude Maasmeander (figuur 4). Aan beide zijden van deze meander liggen voedselarme hogere zandgronden. De voorma-

lige heideterreinen zijn ingeplant met Grove den, eik en berk. De meanders zijn omgeven met verlandingsvegetatie van drijftillen en elzenbroekbos (BOSSENBROEK et al., 1996).

BEEKDALEN

De beken die tijdens het weekend bezocht zijn behoren tot de laaglandbeken van het subtype snelstromende zandbeken. De bodem bestaat hoofdzakelijk uit grof tot fijn zand met lokaal wat grotere stenen. De meandering is vrij gering (CROMBAGHS et al., 2000)

DE GROOTE MOLENBEEK

De Groote Molenbeek ontspringt in de Peel. Het stroomgebied beslaat bijna 18.000 hectare in de gemeenten Helden, Sevenum, Meerlo-Wanssum en Horst.

De Elsbeek, een zijbeek van de Groote Molenbeek, ontspringt ongeveer 1 km ten westen van het natuurgebied de Winkel. Deze beek wordt voornamelijk met kwelwater gevoed. De Winkel bestaat uit elzenbroekbos, plaatselijk ingeplant met populier.

In het kleinschalig landbouwgebied Elsbeemden is door hermeandering de vroegere, hogere grondwaterstand hersteld.

De Heesbeemden (Staatsbosbeheer) is een gebied van 65 hectare groot (figuur 5). Het gebied bestaat uit een klein goed ontwikkeld elzenbroekbos met kleinschalige hooilanden. Met de Castenrayse vennen (Staatsbosbeheer), plaatselijk de Pès genoemd, wordt een laaggelegen gebied aangeduid van 70 hectare in het dal van de Lollebeek. In dit gebied heeft zich veen gevormd waarop een broekbos tot ontwikkeling is gekomen. In het broekbos komen kleine veenputten voor die zijn ontstaan door boerenvervening (BOSSENBROEK et al., 1996). In al deze beekdalgebieden zijn tal van herstelprojecten van start gegaan of inmiddels gerealiseerd.

RESULTATEN PER LANDSCHAPPELIJKE REGIO

Tijdens het inventarisatieweekend zijn in totaal 33 verschillende soorten libellen waargenomen (tabel I). Omdat het tijdstip van inventarisatie plaatsvond in juni, is het beeld van sommige voorjaarssoorten wellicht vertekend. Dit geldt zeer zeker voor de presentie van zomer en nazomer-soorten. Zo ontbreken in de tabellen libellen van het genus *Aeshna*. Per landschappelijke regio lichten wij de

libellenfauna hieronder nader toe.

OOSTOEVER MAAS

Libellen die bij de vennen in het gebied Maasduinen algemeen (tabel II) en talrijk voorkomen zijn: Gewone Pantserjuffer (*Lestes sponsa*), Watersnuffel (*Enallagma cyathigerum*), Azuurwaterjuffer (*Coenagrion puella*) en Vier-vlek (*Libellula quadrimaculata*). Het Lantaarntje (*Ischnura elegans*), de Grote keizerlibel (*Anax imperator*), de Gewone oeverlibel (*Orthetrum cancellatum*) en de Zwarte heidelibel (*Sympetrum danae*) werden regelmatig aangetroffen, maar in lage aantallen. Karakteristieke libellen van dit type wateren zoals Tangpantserjuffer (*Lestes dryas*), Tengere pantserjuffer (*Lestes virens*), Koraaljuffer (*Ceragrion tenellum*) en de drie witneuslibellen (*Leucorrhinia*) komen in deze regio lokaal voor. Tot de zwervers behoren de waargenomen exemplaren van Weidebeekjuffer (*Calopteryx splendens*), Variabele waterjuffer (*Coenagrion pulchellum*), Plasrombout (*Gomphus pulchellus*) en Vuurlibel (*Crocothemis erythraea*). Opmerkelijk gering is het aantal waarnemingen van Smaragdlibel (*Cordulia aenea*) en Steenrode heidelibel (*Sympetrum vulgatum*). Laatstgenoemde soort lijkt ten opzichte van haar "tweelingsoort" Bruinrode heidelibel (*Sympetrum striolatum*) duidelijk terrein te verliezen. De Grote roodoogjuffer (*Erythromma najas*) is alleen aangetroffen in de grachten rondom de ruïne Bleyenbeek op de drijvende bladeren van de Gele plomp (*Nuphar lutea*).

PEELGEBIED

Verschillende libellensoorten uit het Peelgebied (tabel III) zijn ook aangetroffen ten oosten van de Maas. Over het algemeen zijn de wateren uit de echte Peelregio zuurder en voedselarm van karakter. Algemeen en (lokaal) talrijk zijn hier Lantaarntje, Azuurwaterjuffer, Variabele waterjuffer en Viervlek. De vaarten met langzaam stromend Peelwater zijn een geschikt leefmilieu voor de Blauwe breedscheenjuffer (*Platycnemis pennipes*), op afstand gevolgd door soorten als Weidebeekjuffer, Watersnuffel, Smaragdlibel en Metaalglanslibel (*Somatochlora metalica*). De Koraaljuffer, Maanwaterjuffer (*Coenagrion lunulatum*) en twee witneuslibellen komen soms in groot aantal voor.

MAASMEANDERS EN BEEKDALEN

De bezochte Maasmeanders en beekdalen liggen alle ten westen van de Maas. Het soor-

TABEL II

Waargenomen libellen regio oostoever Maas.

	1	2	3	4	5	6a	6b	7a	7b	7c	7d	7e	7f	8
Waterjuffers (Zygoptera)														
1. Weidebeekjuffer	•	•		•					•	•		•		○
2. Tangpantserjuffer						○		•						
3. Gewone pantserjuffer	●			•	•	○	○	•	•	•				○
4. Tengere pantserjuffer				●										○
5. Vuurjuffer			•			•				•				
6. Koraaljuffer				○								•		•
7. Lantaarntje	•	•	○	•	•	○	○	•	○	•	○	•	•	•
8. Watersnuffel	•	•	•	•	•	○	○	•	•	•	•	•	•	•
9. Azuurwaterjuffer	•	○	•	○	•	○	•	•	•	•	○	•		○
10. Variabele waterjuffer						•								
11. Grote roodoogjuffer			○											
Glazenmakers (Anisoptera)														
12. Grote Keizerlibel	•		•	•				•	•	•	•	•		•
13. Plasrombout									•					
14. Smaragdlibel														•
15. Platbuik	•			•		•				•	•			
16. Viervlek	●	●	•	○	•	•		•	○	○		○		○
17. Gewone oeverlibel	•	•			•			•	○	•	•	•		•
18. Vuurlibel						•			•					
19. Zwarte heidelibel	•	•		○		•	•							○
20. Geelvlekheidelibel	•					•	•	•						
21. Bloedrode heidelibel						•			•					
22. Bruinrode heidelibel									•					
23. Steenrode heidelibel										•				
24. Venwitsnuitlibel	○											○		•
25. Gevlekte witsnuitlibel					•									•
26. Noordse witsnuitlibel	•				•	•						•		
Aantal soorten	13	7	7	13	5	14	6	9	11	11	6	9	1	14

1: 't Quin;

2: Zevenboomsven;

3: Bleyenbeek gracht;

4: Duivelskuil;

5: Heereven Siebengewald;

6: Bergerheide;

a: Meeuwenven;

b: Lelieven;

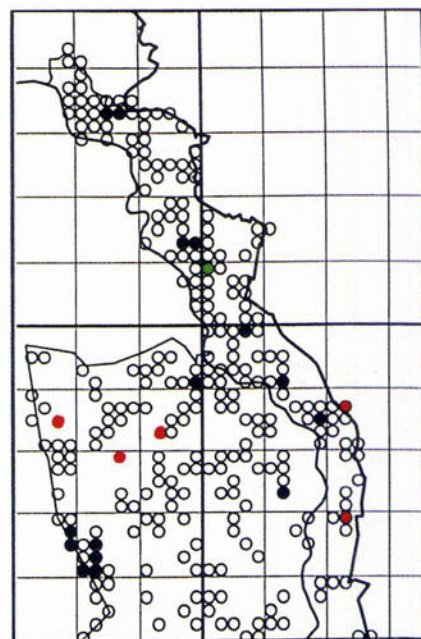
7: Hamert, a: Heerenven; b: Westmeerven;

c: Pikmeuwenwater; d: Dode Zee;

e: Grinderij; f: Gelders-Nierskanaal;

8: Ravenvennen.

tenspectrum van de libellen (tabel IV) vertoont een aantal soorten, die ook bij voedselarm water kunnen worden aangetroffen, maar waarvan het optimum-biotop toch gevormd wordt door voedselrijk water. Bedoeld worden soorten als Vuurjuffer (*Pyrhosoma nymphula*), Lantaarntje, Azuurwaterjuffer, Variabele waterjuffer, Smaragdlibel, Metaalglanslibel, Platbuik (*Libellula depressa*) en Gewone oeverlibel. De Grote roodoogjuffer is meestal aanwezig bij wateren met goed ontwikkelde drijfbladzones. Locaties met enige stroming of diffuus optredende kwel zijn geschikt voor de Blauwe breedscheenjuffer. Sommige soorten hebben een zeer brede range van watertypen, waarbij ze overal verspreid, soms in hoge aantallen voorkomen. Voorbeelden hiervan zijn Grote keizerlibel en Viervlek. De Plasrombout profiteert kennelijk van de aanwezigheid van vijvers. Tot de zwervers of onregelmatig op-

FIGUUR 7

Verspreiding Koraaljuffer (*Ceriagrion tenellum*) in Noord-Limburg (tekening: J. Hermans).

TABEL III

Waargenomen libellen regio Peelgebied.

	9	10	11	12	13	14
Waterjuffers (Zygoptera)						
1. Weidebeekjuffer		•	•	•	•	
2. Gewone pantserjuffer		•	•	●	•	
3. Vuurjuffer			•	●	•	
4. Koraaljuffer				●		
5. Lantaarntje	•		○	○	○	
6. Watersnuffel		○		○		
7. Maanwaterjuffer			•	•		
8. Azuurwaterjuffer	•	○	○	○	○	
9. Variabele waterjuffer			○	○	○	
10. Grote roodoogjuffer				•		
11. Blauwe breedscheenjuffer		○	○	○	○	
12. Kanaaljuffer				•		
Glazenmakers (Anisoptera)						
13. Grote keizerlibel	•	•	•	○		•
14. Smaragdlibel		•	•	•	•	
15. Metaalglanslibel		•	•		•	
16. Bruine korenbout			•			
17. Viervlek	•	●		●		•
18. Gewone oeverlibel	•	•	○	○		•
19. Zwarte heidelibel		•	●	•		
20. Geelvlekheidelibel				•		
21. Bloedrode heidelibel	•		•			
22. Bruinrode heidelibel	•					
23. Venwitsnuitlibel				•		
24. Noordse witsnuitlibel				○		
Aantal soorten	7	11	15	20	9	3
9: Paardekop; 10: Griendtsveen (Driehonderd Bunders); 11: Helenavaart; 12: Mariapeel; 13: visvijver Helenavaart; 14: Helenaveen (Oude Peelstraat).						
• 1-10 exemplaren; ○ 11-50 exemplaren; ● 51-100 exemplaren; ● meer dan 100 exemplaren.						

tredende libellen behoren Tangpantserjuffer, Zwervende pantserjuffer (*Lestes barbarus*), Bruine korenbout (*Libellula fulva*) en Vuurlibel.

ENKELE SOORTEN NADER BESPROKEN

TENGERE PANTSERJUFFER (*Lestes virens*, figuur 6)

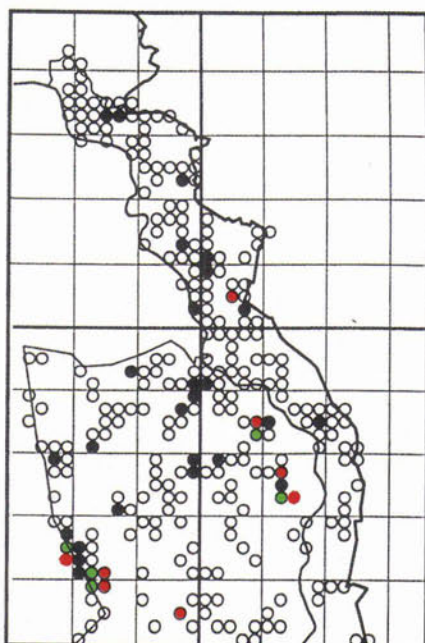
Deze pantserjuffer is landelijk vrij zeldzaam. Stabiele Limburgse populaties zijn voornamelijk uit Midden-Limburg bekend (Meinweg, Beegderheide, regio Weert). Tijdens het inventarisatieweekend is het voorkomen in het gebied Duivelskuil bevestigd. Hier slopen tijdens ons veldbezoek tientallen exemplaren uit. Ook is een nieuwe Limburgse locatie van de Tengere pantserjuffer vastgesteld in de Ravenvennen. In de Hamert is de Tengere pantserjuffer niet aangetroffen.

KORAALJUFFER (*Ceriagrion tenellum*, zie voorplaat en figuur 7)

De Koraaljuffer is evenals de Tengere pantserjuffer in Limburg een vrij zeldzame libel. Ze is in Nederland te vinden langs zure ven-

Bij de verspreidingskaarten:

- : bezocht, niet aangetoond;
- : nieuwe locatie;
- : oude bekende locatie;
- : oude locatie herbevestigd.

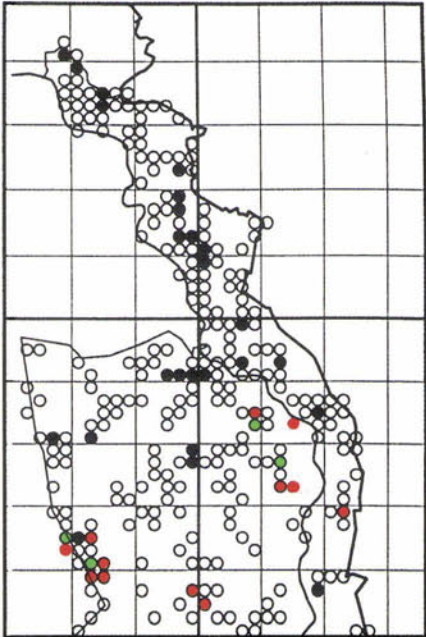
FIGUUR 8
Verspreiding Variabele waterjuffer (*Coenagrion pulchellum*) in Noord-Limburg (tekening: J. Hermans).

FIGUUR 9
Variabele waterjuffer (*Coenagrion pulchellum*) (foto: J. Hermans).

TABEL IV
Waargenomen libellen Maasmeanders en beekdalen.

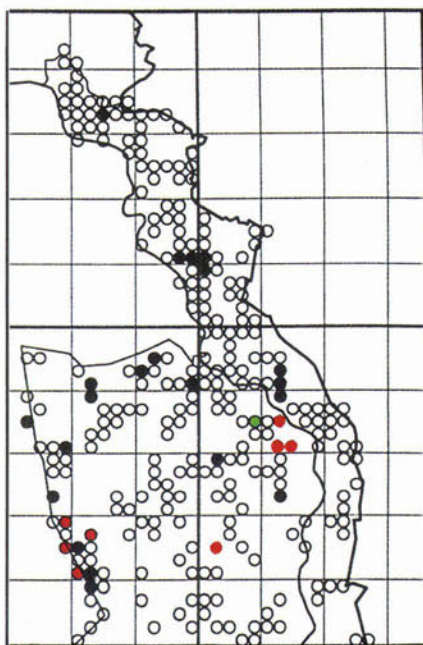
	15	16	17a	17b	18	19	20	21	22a	22b	23	24	25	26	27	28
Waterjuffers (Zygoptera)																
1. Weidebeekjuffer			•			•	⊙	•	•				•	•		
2. Zwervende pantserjuffer						•					○					
3. Tangpantserjuffer											•					•
4. Gewone pantserjuffer											○	○		•		○
5. Vuurjuffer	•		•			○	•	•	•		•		•			•
6. Lantaarntje	○	○	⊙	●		○	○	•	•	•	•	○	•	○	•	•
7. Watersnuffel				•		•				⊙		•	○			○
8. Azuurwaterjuffer	⊙	○	○	○	○	○	•	•	•		⊙	○	○	●	○	●
9. Variabele waterjuffer	○	○	•	○		•							•			
10. Grote roodoogjuffer	○		•	•		●				•						
11. Kleine roodoogjuffer													○			
12. Blauwe breedscheenjuffer	○		●	●	•		•									
Glazenmakers (Anisoptera)																
13. Grote keizerlibel	•	•	•	•		•			•	•	•	•	•	○	•	•
14. Plasrombout		•	•	○		•										
15. Smaragdlibel	○	•	•	•		•								•		•
16. Metaalglanslibel	•		•	•				•	•							
17. Platbuik		•				•					•		•	•	•	•
18. Bruine korenbout		•				•										
19. Viervlek	•			•	○						○	•	•	○	•	●
20. Gewone oeverlibel		•	○	○		•	•		•	•	•		•	•	•	•
21. Vuurlibel																
22. Zwarte heidelibel														•		●
23. Geelplekheidelibel		•				•										
24. Bloedrode heidelibel																
25. Bruinrode heidelibel											•	•	•	○		
Aantal soorten	10	10	12	12	3	15	6	5	7	5	12	7	12	13	6	12
Maasmeanders																
15: Linksstraat;						Beekdalen					24: Sevenums Schatbroek;					
16: Schuitwater Megelsum;						20: Lollebeek (Castenrayse Vennen);					25: Bultenbroek;					
17: a: visvijver Swolgen / Tienray; b: Gubbels vijver;						21: Broekhuizer Molenbeek;					26: Elsbeemden;					
18: Kapelaans Schuitwater;						22: a: Groote Molenbeek; b: Brommer;					27: Winkel;					
19: Schuitwater;						23: Heesbeemden;					28: Swolgender Heide; zandafraving Tienray.					
• 1-10 exemplaren;																
○ 11-50 exemplaren;																
⊙ 51-100 exemplaren;																
● meer dan 100 exemplaren.																

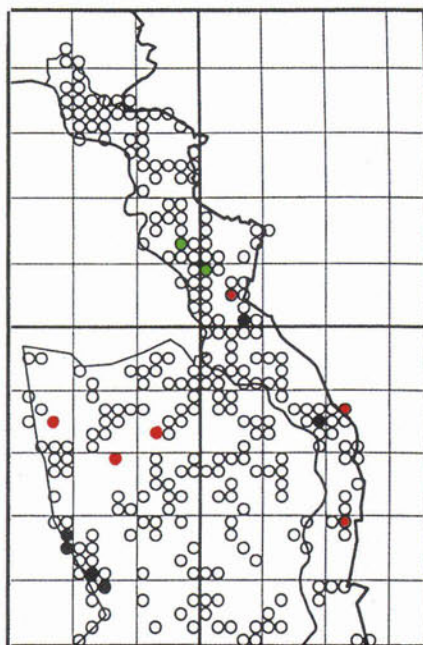
FIGUUR 10
Verspreiding Smaragdlibel (*Cordulia aenea*) in Noord-Limburg (tekening: J. Hermans).

FIGUUR 11
Smaragdlibel (*Cordulia aenea*)
(foto: J. Hermans).

FIGUUR 12
Verspreiding Metaalglanslibel (*Somatochlora metallica*) in Noord-Limburg (tekening: J. Hermans).

FIGUUR 13
Verspreiding Noordse witsnuitlibel (*Leucorrhinia ribicunda*) in Noord-Limburg (tekening: J. Hermans).

Bij de verspreidingskaarten:
○: bezocht, niet aangetoond;
●: nieuwe lokatie;
●: oude bekende lokatie;
●: oude lokatie herbevestigd.

nen, slenken in hoogvenen of heideplassen. Ze komt in Noord-Limburg vooral voor in het Peelgebied (Mariapeel) en op een aantal verspreide locaties ten oosten van de Maas. Nieuwe locaties zijn de Ravenvennen en de Grinderij, steeds in geringe aantallen (maximaal 5 exemplaren). De populatie bij de Dui-

velskuil is vrij groot; hier werd bij de wijfjes behalve de vorm typica ook de vorm erythrogastrum waargenomen.

VARIABELE WATERJUFFER (*Coenagrion pulchellum*, figuur 8 en 9)

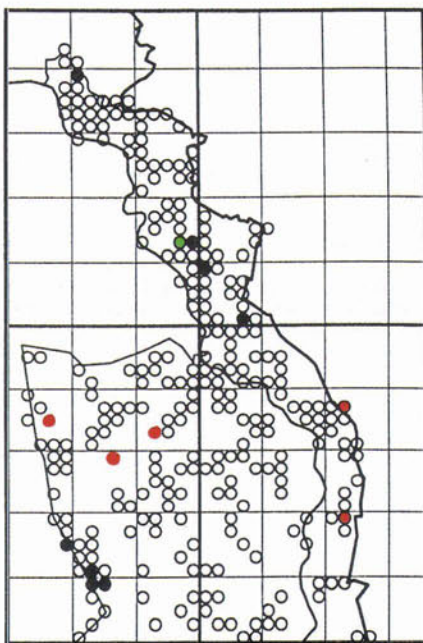
Deze libel is in Limburg vrij zeldzaam. Deze waterjuffer is in Noord-Limburg bekend van oude niet vervuilde Maasmeanders, matig voedselrijke visvijvers, sloten en vaarten. Het merendeel van de gevonden locaties was al bekend. Nieuwe vindplaatsen zijn Gubbels vijver en Schuitwater Megelsum.

SMARAGDLIBEL (*Cordulia aenea*, figuur 10 en 11)

De Smaragdlibel is een vrij vroeg vliegende soort. Deze glazenmaker is in vlucht goed herkenbaar aan de opvallend smaragdgroen iriserende ogen. De Smaragdlibel komt verspreid voor in Midden- en Noord-Limburg bij matig voedselrijke heidevennen en langs heldere voedselrijke wateren zoals oude beek- en Maasmeanders. Nieuwe locaties zijn de Elsbeemden, de Ravenvennen, Gubbels vijver en de Linksstraat bij Meerlo. Deze prachtige soort is ongetwijfeld bij nog meer wateren in Noord-Limburg te verwachten.

METAALGLANSLIBEL (*Somatochlora metallica*, figuur 12).

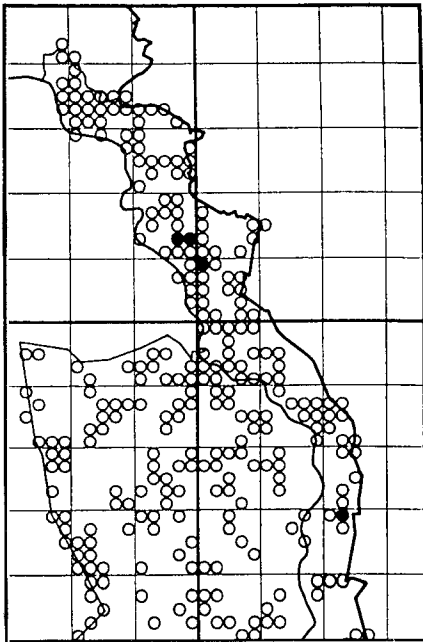
De Metaalglanslibel komt verspreid voor in Midden- en Noord-Limburg. Haar versprei-

FIGUUR 14
Verspreiding Venwitsnuitlibel (*Leucorrhinia dubia*) in Noord-Limburg (tekening: J. Hermans).

FIGUUR 15
Venwitsnuitlibel (*Leucorrhinia dubia*) (foto: J. Hermans).

FIGUUR 16
Verspreiding Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*) in Noord-Limburg (tekening: J. Hermans).

dingspatroon in Noord-Limburg lijkt in grote lijnen op dat van Smaragdlibel. De aantallen die worden gezien zijn gering, meestal één of twee exemplaren. Nieuwe locaties zijn Gubbelsvijver, Groote Molenbeek en Broekhuizer Molenbeek. Gericht zoeken naar larvenhuidjes in optimale biotopen is noodzakelijk om te achterhalen in welke wateren deze libel zich met succes voortplant.

VUURLIBEL (*Crocothemis erythraea*)

De Vuurlibel is in Limburg een betrekkelijke nieuwkomer, die zich vanuit haar bolwerk in Midden-Limburg (De Doort, Echt) steeds meer lijkt uit te breiden. Voortplanting in Noord-Limburg werd reeds geconstateerd in de Groote Moost (mondelijke mededeling J. Slaats, Meijel). Zwervende exemplaren zijn tijdens het weekend gesignaleerd bij het Meeuwenven (Bergerheide), in de Elsbeemden en bij het Westmeerven (Hamert).

DE WITSNUITLIBELLEN (*Leucorrhinia*, figuur 13 - 16)

Tijdens het weekend zijn drie soorten Witsnuitlibellen waargenomen: de Noordse witsnuitlibel (*Leucorrhinia ribicunda*), de Venwitsnuitlibel (*Leucorrhinia dubia*) en de Gevlekte witsnuitlibel (*Leucorrhinia pectoralis*). Ondanks de talrijke vennen in Noord- en Midden-Limburg komen de eerste twee soorten toch niet algemeen voor. Ze zijn met goede populaties vooral beperkt tot de Peelstreek en daarbuiten zeer lokaal in geringe aantallen aan te treffen. De Noordse witsnuitlibel werd bevestigd voor 't Quin en de Duivelskuil. Nieuwe locaties zijn de Bergerheide (Meeuwenven) Grinderij en de Ravenvennen. Laatstgenoemd gebied is in mei van 2000 door kring Venray tijdens een excursie bezocht, waarbij de Noordse witsnuitlibel en Venwitsnuitlibel zijn vastgesteld.

Bijzonder tijdens dit weekend waren twee waarnemingen van de Gevlekte witsnuitlibel. Deze in Limburg uiterst zeldzame soort heeft in onze provincie geen stabiele populaties. Ze treedt zeer onregelmatig op en is vaak vele jaren afwezig.

Bij de Duivelskuil en de Ravenvennen werd een enkel mannetje waargenomen. Uit Noord-Limburg zijn vóór 1990 alleen waarnemingen bekend van het Quin en de Peel-regio (Anonymus, 1995).

DANKWOORD

Bij deze bedanken wij Staatsbosbeheer en Stichting het Limburgs Landschap voor het verlenen van de noodzakelijke betredingsvergunningen. Verder gaat onze dank uit naar de volgende deelnemers voor hun gezellige en hun enthousiaste bijdrage aan dit weekend: Reinier Akkermans, Piet de Boon, Sjef Boosten, Piet van de Beele, Theo Bouten, Frans Coolen, Jan Faessen, Pascal Geukemeyer, Rob Gereads, John Hannen, Paul van Hoof, Geert Janssen, Vincent de Jong, Theo Minkenberg, Maurice Mouthaan, Frank Raemakers, Jan Slaats, Joof Teeuwen, Jack Theelen en Anne-marie Zoun.

SUMMARY

DRAGONFLIES IN NORTHERN LIMBURG

This article reports the findings of a weekend survey by the Venray branch and the Dragonfly Study Group of the Limburg Natural History Society. Twenty-two persons inspected 37 different areas in northern Limburg for dragonflies. Data were collected on a total of 33 different species of dragonfly. The areas visited are briefly characterised. A more detailed description is provided of the species *Lestes virens*, *Ceragrion tenellum*, *Coenagrion pulchellum*, *Cordulia aenea*, *Somatochlora metallica*, *Crocothemis erythraea* and the family *Leucorrhinia*.

New locations were found for *Lestes virens* (Ravenvennen), *Ceragrion tenellum* (Ravenvennen, Grinderij Hamert), *Coenagrion pulchellum* (Gubbelsvijver, Schuitwater Megelsum), *Cordulia aenea* (Elsbeemden, Ravenvennen, Gubbelsvijver, Linksstraat), *Somatochlora metallica* (Gubbelsvijver, Groote Molenbeek, Broekhuizer Molenbeek), *Crocothemis erythraea* (Bergerheide, Elsbeemden, Hamert), *Leucorrhinia pectoralis* (Ravenvennen, Duivelskuil) *Leucorrhinia dubia* and *Leucorrhinia ribicunda* (Bergerheide, Grinderij Hamert, Ravenvennen).

LITERATUUR

- ANONYMUS, 1995. Verspreiding van de Nederlandse Libellen. 1995 Stichting European Invertebrate Survey, Leiden.
- BOSSENBOEK PH., J. T. HERMANS, J. A. H. SMITS, J. T. VORSTERMANS & F. S. VAN WESTREENEN, 1996. Het Land van Peel en Maas. Natuurgebieden in Zuidoost-Nederland. Staatsbosbeheer, Roermond.
- BUSKENS, R. & H. DE MARS, 2000. Vennen in Limburg: waarden, ontwikkeling en herstel. IWACO, Maastricht.
- CROMBAGHS, B. H. J. M., R. W. AKKERMANS, R. E. M. B. GUBBELS & G. HOOGERWERF, 2000. Vissen in Limburgse beken. De verspreiding en ecologie van vissen in stromende wateren in Limburg. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Maastricht. Stichting RAVON, Nijmegen.
- HERMANS, J., R. KETELAAR, R. KLEUKERS & M. VAN DER WEIDE, 1998. Werkatlas Libellen in Limburg. Natuurhistorisch Genootschap in Limburg, Maastricht.
- RENES, J., 1999. Landschappen van Maas en Peel. Een toegepast historisch-geografisch onderzoek in het streekplangebied Noord- en Midden-Limburg. Eisma bv, Leeuwarden. Maaslandse Monografieën, Maastricht.
- STAAL, E. & A. OVAA, 1996. Uit en Thuis boek. Stichting het Limburgs Landschap, Arcen.